

Innspill til Likeverds- og Mangfoldsutvalget. 14. oktober

Bakgrunn:

Regjeringen har nedsatt et offentlig utvalg som skal utrede hvordan vi kan sikre et samfunn som gir rom for mangfold og annerledeshet. Likeverds- og mangfoldsutvalget er en del av likeverdsreformen og skal foreslå tiltak som kan bidra til likestilling og demokratisk deltakelse for personer med funksjonsnedsettelse.

Utvalgets mandat sier:

Utvalget skal kartlegge hvilke holdninger og utviklingstrekk i samfunn, økonomi og teknologi som kan føre til et samfunn med mindre rom for mangfold og annerledeshet, og hvilken betydning dette har for menneskerettigheter, likestilling og demokratisk deltakelse for personer med funksjonsnedsettelse. Betydningen for deltakelse i arbeidslivet skal være sentralt.

Utvalget skal se hen til forskning, utredninger og foreliggende kunnskap. Utvalget skal sammenfatte evalueringer av sentrale tiltak som har vært iverksatt, herunder drøfte om og hvorfor tiltak har fungert eller ikke. Utvalget skal se på erfaringer med virkemiddelbruk internasjonalt, og vurdere tiltak som har hatt god effekt i andre land, og som kan ha overføringsverdi.

Det skal gis en redegjørelse for, og en vurdering av, politikken og virkemidlene på området både på statlig, regionalt og kommunalt nivå. Vurderingen skal også omfatte sivilsamfunnets rolle.

Utvalget skal vurdere og foreslå tiltak og strategiske innsatser som kan bidra til å redusere fordommer og bidra til en bevisstgjøring av rettighetene til personer med funksjonsnedsettelse gjennom hele livsløpet, og på alle samfunnets arenaer.

Situasjonen for familier som har, eller venter barn som kan få behov for sammensatte tjenester, skal inngå i denne vurderingen.

Utvalget skal utforme minst ett forslag til endringer som kan gjennomføres innenfor gjeldende budsjettammer.

Utredningen skal gjennomføres i tråd med utredningsinstruksen, herunder skal det redegjøres for eventuelle økonomiske og administrative konsekvenser.

Hva vi skal svare ut på innspillsmøtet:

På møtet vil vi legge opp til innspill på inntil 10 minutter fra hver av organisasjonene. Vi ønsker særlig tilbakemeldinger på:

- *Mandatet – muligheter og svakheter som ligger i mandatet*
- *2-3 områder som er spesielt viktige å prioritere,*
- *Avgrensning – hvem handler utredningen om*

A: Innlegg gitt muntlig til utvalget:

Grete Brochmann sa så riktig i sin tale til årets prismottakere av Fritt Ord prisen:

I en tid da mangfold har blitt et allestedsnærværende honnørord, er det slående i hvor liten grad funksjonshemmede inkluderes i diskusjonene. Personer med nedsatt funksjonsevne sliter spesielt hardt med å bli hørt.

I går fikk vi presentert Hurdalsplattformen og grunnlaget for vår nye regjerings politikk i de kommende 4 år. Og med den i ryggen tenker jeg det er naturlig at utvalget allerede nå foretar et skifte i tittel til *Likestillings- og mangfoldsutvalget*. Slik vi ser det varsler plattformen en tydelig kursendring og gir en klar melding om at funksjonshemmede har behov for reell likestilling og der dette blant annet skal sikres gjennom en inkorporering av CRPD i norsk lov.

1. Om Mandatet:

Funksjonshemmede krever ikke særbehandling, eller å bli syntet synd på. Funksjonshemmede krever bare å være **likestilt, sett og hørt – akkurat som alle andre**. Likestilling er utfordrende – det utfordrer holdninger, maktstrukturer og økonomiske prioriteringer. Kostnadene kommer oftest i et annet budsjett enn der gevinstene realiseres, noe som gjør at kostnadene blir det eneste som synes når beslutninger skal tas.

Som de fleste av dere i utvalget er svært godt kjent med, møter funksjonshemmede daglig stengsler og barrierer for å kunne delta og å bidra. Sagt med andre ord - funksjonshemmede blir diskriminert, de mangler likestilling. Og uten likestilling blir det intet likeverd. Så ærede utvalg: Start med reell likestilling – og la dette være den røde tråden i arbeidet som ligger foran dere!

Vi skal ikke stikke under en stol at vi ble skuffet over utvalgets mandat da det ble kjent før sommeren. Hvorfor? Fordi funksjonshemmedes organisasjoner ikke har gjort annet de siste årene enn å beskrive og dokumentere de barrierer og mangel på likestilling som funksjonshemmede og kronisk syke møter i det norske samfunn. FN komiteen har uttrykk sine synspunkter og spesialrapportøren har rapportert. Vi har gitt innspill til både en likestillingsstrategi og en tilhørende handlingsplan. Dessverre har vi ikke sett tydelige ambisjoner eller prioriteringsiver i kjølvannet at dette. Vi tolker derimot Hurdalsplattformen slik at vi nå kan få et tydelig taktskifte. Og kanskje nettopp derfor blir utvalgets arbeid nå utrolig viktig. Deres arbeid kan nå få en reell betydning for fremtidig utvikling og innsatser.

Så la ikke mandatet begrense dere. Med utgangspunkt i regjeringsplattformen tenker jeg at dere bør ha et stort rom for å både være offensive og tydelige. Tiltakene står i kø: Universell utforming, en faktisk realisering av eksisterende rettigheter, inkludering i skole og arbeidsliv og tilgang på tjenester uavhengig av hvilken kommune du bor i eller hvilket postnummer du har.

2. Utvalgets muligheter

Med utgangspunkt i Hurdalsplattformen tenker jeg at utvalget vil kunne ha en stor betydning for å underbygge de tiltak som nå er varslet og dere bør ha rom for også

peke på og begrunne nye områder som bør prioriteres. Dere har alle muligheter for å ha høye ambisjoner på vegne av de gruppene dere her skal representere. Og vi vil her gi dere konkrete innspill til arbeidet:

3. Prioriteringer

Norge har ratifisert FN konvensjonen for funksjonshemmede - CRPD, men har ennå ikke tatt den inn i norsk menneskerettighetslov. Ny regjering har nå varslet at dette skal skje. Dette vil være en viktig seier, selv om det heller ikke i seg selv vil gi noen garanti for **reell** likestilling og **en faktisk** innfrielse av våre universelle menneskerettigheter. En reell likestilling avhenger av mye mer enn det.

Funksjonshemmedes møter daglig strukturelle og fysiske barrierer for deltakelse. Holdninger og oppfatninger som bidrar til isolasjon og utestengelse. Mange opplever at muligheter for skolegang og utdanning begrenses eller går tapt. Og drømmen om en god og trygg jobb, muligheter for å skaffe seg egen bolig og å kunne stifte egen familie, blir nettopp det - en drøm.

Vi oppfordrer utvalget til å starte med fremtiden – funksjonshemmede barn og unge: Gode holdninger kommer «gjennom øynene». Man lærer best gjennom å se og erfare. For eksempel reagerte vi sikkert første gang man så to jenter holde hverandre i hånda og kysse på gata. Nå har vi sett det mange nok ganger slik at det blitt vanlig og naturlig. Gjennom å bygge ny erfaring «med øynene» endres holdningen fra «det var rart» til «det er naturlig». Funksjonshemmede har vært usynlige og fremmede fordi vi ikke har gått på skole sammen gått i korps eller i speideren sammen, eller for den saks skyld jobbet sammen. Først når funksjonshemmede inkluderes i skolen og i idrettslaget, kan inkluderende holdninger og erfaringer bygges. Slik kan vi på sikt skape et inkluderende og likestilt samfunn.

Våre konkrete tiltak er dette:

- Skolene må åpnes opp og være fullt ut inkluderende og tilgjengelige. God læring i klassen krever i tillegg til universelt utformede lokaler og læremidler også kompetente lærere som sammen med øvrig støtteapparat vet hvordan de skal møte og tilrettelegge for alle sine elever – og ivareta deres rettigheter.
- Tilstrekkelig med assistanse - blant annet ved å få tilgang til BPA når det er behov for det
- Et NAV som spiller på lag og ser muligheter fremfor uføretrygd.
- Et arbeidsliv som ser muligheter, ressurser og kompetanse, fremfor sykefravær og ekstrakostnader.

Riksrevisjonen har nylig undersøkt i hvilken grad funksjonshemmede barn får de helse- og omsorgstjenestene de har krav på. Resultatet er like lite overraskende som det er nedslående. Rapporten slår fast at familier med barn med sammensatte behov ikke får den hjelpen de trenger, at bosted er avgjørende for hjelpen som gis, og at dette er alvorlig og kritikkverdig.

Funksjonshemmede og kronisk syke rammes alt for ofte av «postkodelotteriet». Det å ha rett betyr på ingen måte ikke at du får rett. Det avhenger særlig av hvilken kommune du bor i. Kommunens økonomi, kommuneledelsens og den ansattes kompetanse og skjønn. Stadig flere tjenester flyttes ut i kommunene. Det betyr sjelden godt nytt for våre grupper. Altfor ofte erfarer vi det slik: Når lokaldemokratiet rår, går det ofte ut over de individuelle rettighetene. Funksjonshemmede, kronisk syke og deres pårørende taper i budsjettkampen og blir henvist til en utmattende

kamp for å få det de skal ha – ofte med ankerunder. Og likevel taper de – selv når de får medhold.

Helt avslutningsvis. Mulighet for å få og kunne stå i jobb etter endt utdanning er viktig. Sittende regjering har gjort dette til en av sine fanesaker i siste periode. Samtidig har arbeidet båret preg av dugnadsarbeid og den gode vilje. I tillegg opplever vi alt for ofte oppfatninger av funksjonshemmede og kronisk syke som personer med manglende utdanning og «hull i CV'en» - eller enda verre – «vondt i vilja». Derfor har FFO helt nylig undersøkt nærmere hva som skjer når ungdom med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom er ferdig med sin utdanning og skal inn i yrkeslivet. Hvilke barrierer møter de? Det er mange. For å si det slik: Det trengs tydeligere tiltak og forpliktelser enn dugnad og gode eksempler for at arbeidsledige funksjonshemmede skal komme i jobb.

Vi legger rapporten vår «Flytt deg ! Jeg har en jobb å gjøre» igjen hos dere, sammen med rapporten den vi også har laget om hva som møter våre elever i videregående skole.

B: Utdyping og oppfølging av spørsmål fra utvalget:

Vi fikk to spørsmål fra utvalgets medlemmer

Om Spesialskoler: Utvalgsmedlem Olaug Nilssen ønsket å høre nærmere om FFOs synspunkter på bruk av Spesialskoler. Vårt svar er at helt overordnet og aller viktigst er det at alle barn har en reell mulighet til å kunne gå på egen nærscole. Alle skoler bør være fullt ut inkluderende og universelt utformet. FFO har laget et eget politisk notat som omhandler våre synspunkter og erfaringer knyttet til skole og kan leses [her](#). Selv om vi mener at alle funksjonshemmede barn skal kunne gis et kvalitativt godt skoletilbud i den offentlige enhetsskolen, ser vi at det i dag kan være slik at den offentlige skole ikke leverer det tilbudet funksjonshemmede barn trenger. For disse kan en spesialscole det eneste tilbudet som kan sikre at barna får en kvalitativ god utdanning. FFO har derfor et balansert syn på bruk av spesialskoler og mener at hensynet til barnets beste alltid må gå foran.

Om minoritetsspråklige: Utvalgsmedlem Faridah Shakoora Nabaggala ønsket våre synspunkter på minoritetsspråklige funksjonshemmede. Vi beklager at vi kanskje svarte litt lite utfyllende på dette i møtet, og vil derfor gi et par utfyllende kommentarer. Minoritetsspråklige funksjonshemmede er dessverre en gruppe som ofte møter en form for dobbeltdiskriminering (interseksjonalitet). De møter stengsler og fordommer både knyttet til kultur/etnisitet og barrierer knyttet til sin funksjonsnedsettelse. FFO opplever at det norske hjelpeapparatet ofte mangler både kulturforståelse og tilgjengelig tolkekapasitet. Alt for ofte skjer det at familiemedlemmer og barn må opptre som tolk, med de problemer dette skaper rundt taushetsbelagt pasientinformasjon og retten til privatliv.

Det er også en realitet at pasient- og brukerorganisasjonene selv er dårlige på å ivareta interesser og behov for minoritetsspråklige. Dessverre finner vi lav organisasjonsgrad hos gruppen, noe som lett kan medføre både mangel på kunnskap, forståelse og lav prioritering av et viktig felt.

I tillegg finner vi en del stigma knyttet til funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom i en del minoritets- og urfolksmiljøer. Dette er et vanskelig område for oss å adressere, da

(og kanskje nettopp derfor) vi finner få aktive medlemmer med minoritetsbakgrunn i våre organisasjoner.

Koronapandemien har vist oss viktigheten av å ha en tett og åpen dialog med alle deler av befolkningen. Særlig har vi sett behovet for å komme ut med relevant og tilpasset informasjon til minoritetskulturer. Vi må erkjenne at vi nok ikke har lykkes veldig godt her – i hvert fall i den tidligste fasen.

C: Vi har også noen tilleggsmomenter knyttet til de områder dere har etterspurt.

- *Mandatet – muligheter og svakheter som ligger i mandatet*

Mulighet: Dette er oppdrag om å utfordre fordommene i samfunnet overfor mennesker med funksjonsnedsettelse. Det gir en mulighet for utvalget til å se på prosesser i samfunnet som definerer funksjonshemmede som utenfor det vanlige samfunnslivet, at det er vanlig eller naturlig å tenke de må nøye seg med mindre: Mindre utdanning, mindre jobb og inntekt, dårligere økonomi, mindre deltakelse, mer sykdom og helseutfordringer, færre lever i parforhold har etablert seg med egen familie, deltar lite i fritidsaktiviteter og er i mindretall i politisk liv. Vi må huske på at historien vår med inkludering og noe som kan bli likestilling er kort – barn som var funksjonshemmet på 50-tallet fikk ikke vokse opp hos sin egen familie. “Alle” syntes det var det normale, selv om mor og far og søsken gråt da barnet ble flyttet.

Svakheter: Det er åpenbart en svakhet at tiltakene utvalget foreslår skal ikke koste noe. Det kan også en svakhet at utvalget skal utforske fordommer, som i seg selv handler om å adressere samfunnsmessige – og egne - holdninger som er i vårt eget blindfelt. Det krever mot og evne til å tenke nytt. Vi tror derfor det er smart å ha innspills møter, også i miljøer som stiller seg kritiske til det etablerte.

Det er en svakhet at mange andre land ikke er kommet veldig mye lengre enn oss.

- *2-3 områder som er spesielt viktige å prioritere,*

Utdanningsløp og arbeidsliv og familie og fritid: Hvorfor har vi ikke allerede UU skoler, transport og arbeidsplasser – og boliger i Norge? Hvordan kan vi akseptere at vi som samfunn ikke tar denne kostnaden, med sannsynlig resultat mer likestilling og mer mangfold? Hvordan kan vi leve med at vi har lavere forventninger til barn som har funksjonsnedsettelse? At arbeidssøkere med funksjonsnedsettelse ikke innkalles til jobbintervju? Hvordan kan vi akseptere at barn ikke kan delta i bursdag, fordi rullestolen kommer ikke inn i klassevennens hjem? Hvorfor har vi færre journalister, programledere, politikere, idrettshelter som har funksjonsnedsettelse?

Hvordan skapes/endres holdninger– hvilke prosesser hindre og fremmer likestilling? Her kan utvalget også studere/vurdere andre gruppers likestillingsprosess og inkludering for å lete etter fellesnevner og læringspunkter.

- *Avgrensning – hvem handler utredningen om*

Funksjonshemmede representerer i seg selv mangfold, av ulik etnisk opprinnelse, seksuell orientering og kjønnsidentitet. Utvalgets arbeid bør også reflektere “dobbeltdiskriminering” og effekten av det for den enkelte. Når det gjelder “hvem” de funksjonshemmede er, er det en større gruppe enn de med “klassiske”

funksjonshemninger som bevegelses- syns og hørselshemming. De er også mennesker som lever med kroniske og sjeldne sykdommer og diagnoser, psykisk sykdom og kognitive utfordringer. Og deres pårørende. Kortere kan det kanskje oppsummeres som mennesker som opplever barrierer (også i form av holdninger, fordommer og diskriminering) på grunn av en fysisk, psykisk eller sosial funksjonsnedsettelse.